

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-
ФІЛОЛОГІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБАМИ
ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Спеціальність «014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»

ОС — магістр

Виконавець: Макар С.М.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2 (М)

(підпис)

Науковий керівник:
док. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

(підпис)

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

(підпис)

«___» _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ- ФІЛОЛОГІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ	9
1.1. Лінгвістичні аспекти формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до педагогічного спілкування.....	9
1.2. Специфіка використання тренінгових технологій для формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до педагогічного спілкування.....	26
Висновки до розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	40
2.1. Компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів іноземної мови до педагогічного спілкування.....	40
2.2. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій.....	59
Висновки до розділу 2.....	69
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах активізації глобалізаційних процесів у світі, становлення сучасної філософсько-освітньої парадигми XXI ст., переосмислення культурно-ціннісних орієнтирів у вищій освіті окреслюються нові вимоги до загальнокультурного, міжкультурного та філологічного рівня професійної підготовки вчителя-філолога до педагогічного спілкування з використанням іноземної мови як засобу комунікації та навчання, оптимальних вербальних і невербальних засобів, адекватних прийомів, стратегій іншомовної комунікативної взаємодії. Спілкування вчителя є не лише засобом педагогічної взаємодії та впливу, а й метою навчання на уроці іноземної мови. Саме тому важливо враховувати комунікативну спрямованість навчання іноземної мови в процесі підготовки майбутніх учителів-філологів.

Напрями вдосконалення підготовки майбутніх учителів іноземної мови (ІМ) визначаються завданнями модернізації педагогічної та вищої іншомовної освіти і відображені в Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2001 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), законах України «Про освіту» (редакція станом на 24.07.2014), «Про вищу освіту» (редакція станом на 01.07.2014), Указі президента України «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні» (2015 р.), а також у нормативних документах ЮНЕСКО, Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти (2003 р.) та Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти (2002 р.), де особлива увага приділяється тенденціям оновлення змісту, форм і методів професійної підготовки педагогічних працівників на основі прогресивних концепцій та запровадження інноваційних технологій.

Досліджуючи проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя, науковці приділяють увагу таким аспектам, як: методологічні основи сучасної філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.), теоретичні засади неперервної педагогічної освіти (Г. Балл, М. Євтух, Н. Ничкало та ін.), концепції університетської освіти (В. Луговий, О. Семенов та ін.), дидактичні

концепти педагогічної діяльності (І. Бех), підготовка вчителя до інноваційної діяльності (І. Гавриш) та використання педагогічних технологій (М. Козяр, А. Кочубей, С. Сисоєва, В. Стрельников, П. Щербань, С. Якубовська та ін.). Науковцями обґрунтовано особливості підготовки майбутніх учителів до використання інноваційних технологій навчання (І. Богданова), соціально-педагогічної діяльності (С. Литвиненко), професійного спілкування (Л. Савенкова), розроблено теоретико-методичні засади формування інформаційної культури (А. Коломієць) та ціннісно-сислової готовності педагога (Ю. Пелех) та ін.

Аналіз психолого-педагогічної, лінгвістичної, лінгвометодичної та лінгводидактичної літератури свідчить, що в теорії та практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації мовнокомунікативної підготовки майбутніх учителів-філологів ІМ. Науковцями схарактеризовано особливості організації професійної підготовки вчителів-філологів у різних країнах у контексті сучасних підходів до викладання іноземних мов (І. Задорожна, Т. Григор'єва, В. Базуріна – у Великій Британії, О. Жижко – в Мексиці, О. Голотюк – у Франції, І. Пасинкова – у США); окреслено психолого-педагогічні засади організації та реформування іншомовної освіти в Україні (М. Тадеєва, В. Пасинок); розроблено цілісні концепції підготовки вчителів іноземної мови (Н. Зінукова, В. Коваль), висвітлено концептуальні засади формування професійної (В. Баркасі, В. Калінін), комунікативної (О. Волченко), методичної (О. Бігич), мовнокомунікативної (Т. Симоненко), соціокультурної (В. Гриньова, І. Закір'янова), граматичної (Л. Орловська), загальнокультурної (Т. Несвірська), професійно зорієнтованої англомовної компетентності (Т. Стеченко); досліджено способи та шляхи формування професійно-педагогічного іміджу (С. Сперанська-Скарга), розвитку креативності майбутніх учителів філологічного профілю (Т. Гусєва) та ін. Водночас науковцями відзначається необхідність підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування особистісно зорієнтованих (А. Береснев), проектно-комунікативних

(О. Дуплійчук, Ю. Жилияєва), інформаційних (Л. Морська), інформаційно-комунікаційних (І. Костікова) та інших технологій навчання.

Однією з тенденцій модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога ІМ до педагогічного спілкування є впровадження педагогічних технологій, в основі яких активна міжособистісна взаємодія. Тому сучасними науковцями досліджується проблема підготовки майбутніх фахівців із використанням інтерактивних технологій (А. Вербицький, І. Дичківська, І. Мельничук, Ю. Петрусевич та ін.), до яких відносять і тренінгові технології, що ґрунтуються на активній суб'єкт-суб'єктній взаємодії учасників освітнього процесу. Різні аспекти використання тренінгів відображено у дослідженнях як вітчизняних (О. Беспалько, Н. Євдокимова, І. Клак, М. Коростелін, М. Кочерга, Л. Мороз, Л. Новікова, В. Федорчук, Ю. Швалб та ін.), так і зарубіжних (Н. Васильєв, А. Панфілова, О. Сидоренко, К. Торн, Н. Торунова, Р. Бріслін (R. Brislin), Г. Ладойс (G. Ladousse), Р. Ховел (R. Howell), М. Валес (M. Wallace) та ін.) дослідників. Тренінгові технології забезпечують здатність учителя-філолога ІМ організувати педагогічне спілкування для оволодіння учнями знаннями, вміннями і способами поведінки в умовах міжкультурної комунікативної діяльності, що визначає домінуючу спрямованість його професійної підготовки. Незважаючи на конструктивні досягнення, у педагогічній науці не достатньо дослідженими є наукові праці, в яких з'ясовано питання змісту, принципів, методів формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій.

Актуальність наукової проблеми, важливість її науково-теоретичного обґрунтування, необхідність пошуку ефективних шляхів практичного вирішення зумовили вибір теми дослідження: **«Формування готовності майбутніх учителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій».**

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій.

Відповідно до мети дослідження визначено **завдання**:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми в сучасній педагогічній науці, обґрунтувати теоретичні та лінгвістичні основи фахової підготовки майбутніх учителів-філологів ІМ та визначити сутність і специфіку формування готовності до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій.

2. Удосконалити компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів-філологів у ВНЗ.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано комплекс методів, адекватних предмету дослідження: *теоретичні* – вивчення, концептуально-порівняльний і теоретичний аналіз та узагальнення філософської, психолого-педагогічної, лінгводидактичної, методичної та лінгвістичної літератури, нормативних документів з теми дослідження, навчальних програм, вітчизняних і зарубіжних навчально-методичних комплексів – для визначення актуальних проблем філологічної освіти та сучасного стану підготовки майбутніх учителів-філологів ІМ до іншомовного педагогічного спілкування з учнями; моделювання, планування, прогнозування – для розробки моделі формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій; *емпіричні* – для встановлення рівня готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до іншомовної педагогічної взаємодії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій (аксіологізація педагогічного спілкування у професійній діяльності майбутніх учителів-

філологів ІМ; уточненні сутності поняття «готовність майбутнього вчителя-філолога ІМ до педагогічного спілкування», яке розглядається як складне динамічне особистісне утворення, що охоплює соціально-психологічну, морально-етичну, комунікативну, ціннісно-сміслову, кумулятивну, лінгвосоціокультурну, технологічну готовність;

Практичне значення дослідження полягає у розробці друкованих текстів професійно зорієнтованої тематики; реплік-кліше, які застосовуються на уроках англійської мови; автентичних матеріалів (фрагментів уроків англійської мови, що проводяться носіями мови); комплексу прийомів, в основі яких лежить моделювання професійно-педагогічної діяльності (комунікативно-педагогічні ситуації іншомовного педагогічного спілкування, case-study, професійно-педагогічні ігри), що забезпечують підготовку студентів до реальної мовної комунікації під час педагогічного спілкування з учнями та можуть бути реалізовані на заняттях з предметних методик, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 18 публікаціях. Серед них 10 статей у наукових фахових виданнях України, 9 з яких – одноосібні, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 1 – у збірнику наукових праць, 6 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 навчально-методичний посібник «Тренінг іншомовного педагогічного спілкування».

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дали підстави сформулювати такі висновки:

1. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної, методичної, лінгводидактичної літератури встановлено, що основною метою професійно-педагогічної підготовки вчителя іноземних мов є формування готовності до іншомовного педагогічного спілкування.

2. На основі аналізу теоретико-методологічних та лінгвістичних основ вивчення іноземної мови конкретизовано структуру готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування, що складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивно-комунікативного, продуктивно-діяльнісного та емоційно-рефлексивного компонентів. Мотиваційно-ціннісний компонент готовності до педагогічного спілкування характеризується усвідомленим ставленням та інтересом студентів до педагогічного спілкування, спрямованістю до роботи в соціокультурному контексті. Критерієм його сформованості визначено усвідомленість студентами значущості педагогічного спілкування у професії вчителя іноземної мови. Сформованість когнітивно-комунікативного компонента свідчить про засвоєння студентом необхідних знань стосовно видів педагогічного спілкування, основних характеристик міжкультурного спілкування, достатніх для організації вчителем процесу навчання іноземної мови, акультурації, функціонування «механізму переключення», норм мовної поведінки вчителя-білінгва в педагогічному спілкуванні. Критерієм цього компонента є наявність у студентів лінгвометодичних, мовленнєво-риторичних та білінгвальних знань, якими повинен володіти вчитель іноземної мови для успішного педагогічного спілкування. Продуктивно-діяльнісний компонент готовності до педагогічного спілкування відображає вміння, набуті в процесі практичного, усвідомленого застосування спеціальних та педагогічних знань у конкретних умовах навчально-пізнавальної діяльності та ситуацій педагогічного спілкування і визначається за критерієм сформованості вмінь іншомовного педагогічного

спілкування. Емоційно-рефлексивний компонент готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування характеризує здатність студента адекватно оцінювати результати власної іншомовної комунікативної діяльності в педагогічному спілкуванні, вміння рефлексувати й корегувати на цій основі комунікативну поведінку, прагнення до самовдосконалення та саморозвитку вмінь іншомовного педагогічного спілкування. Критерієм сформованості цього компонента є вияв активності студентів у напрямі самовдосконалення іншомовного педагогічного спілкування. Залежно від прояву сукупності визначених критеріїв і показників сформованість готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування визначалася за такими рівнями: творчо-дослідницький (високий), оптимально-пошуковий (достатній), базово-репродуктивний (задовільний).

3. З метою підвищення якості професійно-педагогічної підготовки вчителів іноземної мови виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-філологів ІМ до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій: аксіологізація педагогічного спілкування у професійній діяльності майбутніх учителів-філологів ІМ; ідентифікація професійно-значущих стратегій педагогічного спілкування на заняттях іноземної мови шляхом використання тренінгів; моделювання комунікативно-педагогічних ситуацій як складників тренінгових технологій; збагачення студентами особистого комунікативного досвіду іншомовного педагогічного спілкування.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>